

MAJETKOVÉ STRATEGIE ŠLECHTY V POZDNÍM STŘEDOVĚKU NA MODELOVÉM PŘÍKLADU HAŠKA Z VALDŠTEJNA

David Papajík

1 Úvod

Cílem studie je se pokusit analyzovat, jakým způsobem důležitý šlechtic první poloviny 15. století v českých zemích Hašek z Valdštejna hromadil pozemkový majetek.¹ Je zřejmé, že pro odpověď na tuto otázku nemáme dochovány veškeré prameny. Z toho, co se ale z daného období zachovalo, lze podle mého názoru popsat a rozebrat, jaké byly majetkové poměry Haška z Valdštejna a jak se proměňovaly v čase. Také si ukážeme, jakou roli ve správě Haškových majetků hrál jeho bratr Beneš z Valdštejna, což nebylo dosavadní literaturou reflektováno.

2 Majetky Haška z Valdštejna

Jaké byly majetkové poměry Haška z Valdštejna? Byly nesmírně dynamické. Patrně i vlivem neklidné doby plné válečných konfliktů nevládnul celý život stejné majetky, dokonce ani část majetků neměl stejnou na začátku kariéry a na konci své životní pouti. Nemyslím si, že by to byla nějaká Haškova

¹ Příspěvek vznikl za podpory MŠMT ČR udělené UP v Olomouci (IGA_FF_2019_004, Majetkové strategie šlechty na Moravě ve 14. a 15. století). K šlechtickým strategiím alespoň PAPAŽÍK, David: *Politické, mocenské a hospodářské strategie šlechty v českých zemích ve 14.–15. století*. *Historica Olomucensia*, 55, 2018, s. 113–129 (tam uvedena i další literatura k tématu). K problematice dějin šlechty v českých zemích v pozdním středověku TŘEŠTÍK, Dušan – POLÍVKA, Miloslav: *Nástin vývoje české šlechty do konce 15. století*. In: *Struktura feudální společnosti na území Československa a Polska do přelomu 15.–16. století*. Praha 1984, s. 99–133; MEZNÍK, Jaroslav: *Česká a moravská šlechta ve 14. a 15. století*. *Sborník historický*, 37, 1990, s. 7–36. K šlechtickému majetku na Moravě alespoň MEZNÍK, Jaroslav – PAPAŽÍK, David: *Proměny feudálního majetku na Moravě ve 14.–16. století. Bilance dosavadního zkoumání*. *Český časopis historický*, 99, 2001, s. 33–8; PAPAŽÍK, David: *Stavy a majetek na Moravě ve 14.–16. století*. *Historický časopis*, 53, 2005, č. 3, s. 545–558. Když jsem v roce 2018 připravoval text o osobnosti a charakteru Haška z Valdštejna (Papajík, David: *K osobnosti a charakteru Haška z Valdštejna /dále jen K osobnosti/*. *Východočeské listy historické*, 40, 2018, s. 39–59), recenzenti mi vytýkali, že pro pochopení jeho osobnosti chybí podrobnější zpracování jeho majetkových poměrů. Jejich připomínky mne podnítily připravit studii o majetkových poměrech Haška z Valdštejna.

strategie, často se jednalo o majetkové směny vynucené přímo či nepřímo vojenskou či politickou situací v zemi.

Než přejdeme k zachycení konkrétní situace, je třeba dodat, že ne všechny majetkové změny v jeho životě jsme schopni zachytit v pramenech. Pohybujeme se v době, kdy po většinu času z důvodu válečné situace nezasedaly zemské instituce, tedy nebylo ani zapisováno do zemských desk.

Majetky předků Haška z Valdštejna se nacházely ve východních Čechách v prostoru mezi Boleslaví a Jičínem.² Jeho otec Beneš zvaný Bílý vlastnil vesnici **Dětenice**, kde měl i tvrz. Příslušníci rodu se po dětenické tvrze psali. Beneš Bílý (*Benessius Albus de Dietenicz*) je jako vlastník Dětenic doložen v roce 1378, kdy prezentoval faráře do farnosti v Osojnicích.³ Dětenické panství tvořila v té době patrně ves a tvrz v Dětenicích, polovina vsi Hasiny a vesnice Lhota, Osojnice (dnes Osenice) a Prodašice.⁴ Někdy po roce 1378 Beneš Bílý dětenickou tvrz prodal a vládl na nedalekém **Letkově** (dnes Ledkov), kde mu patřila menší tvrz.⁵ V roce 1402 se Beneš Bílý po Letkově i psal (*Benessius de Letkowa*).⁶ Hašek z Valdštejna se pravděpodobně narodil v Dětenicích nebo na Letkově někdy mezi lety 1385–1390. Kdy rodina Beneše Bílého Dětenice ztratila, není jasné. V roce 1404 se jako majitelé Dětenic připomínají bratři Jan a Vilém Okořští z Dětenic.⁷

Nejstarším doloženým majetkem patřícím Haškovi z Valdštejna byl **Železný Brod**. Dne 7. dubna 1404 prezentovali bratři Beneš a Hašek z Dětenic nového faráře (*ad present. famos. Benessii et Hassconis fratrum vterinorum de Dyetinicz*) v Železném Brodě (uváděn v podobě *Brodecz*), z čehož plyne, že jim musel zdejší majetek patřit, když měli k brodskému kostelu patro-

² K Valdštejnům ve středověku dosud nejpodrobněji KOUDELKA, Petr: *Páni z Valdštejna ve středověku (české větve)* (dále jen *Páni z Valdštejna*). Praha 2007 (nepublikovaná diplomová práce obhájená na FF UK v Praze). Rozbor literatury k osobnosti Haška z Valdštejna viz PAPAŽÍK, D.: *K osobnosti*, s. 42–50.

³ *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidiocesim III.–IV.* (1373–1390). Ed. Josef Emler. Pragae 1879, s. 99.

⁴ K předpokládanému rozsahu dětenického statku *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořalých*. Díl II. Ed. Josef Emler. Praha 1872, s. 18.

⁵ SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého* (dále jen *Hrady, zámky*). Díl X. Boleslavsko. Praha 1997, s. 311–312.

⁶ *Reliquiae tabularum terrae regni Bohemiae anno MDXLI igne consumptarum. Pozůstatky desk zemských království českého r. 1541 pohořalých*. Díl I. Ed. Josef Emler. Praha 1870, s. 596–597.

⁷ SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky X.*, s. 312. Jako majitelé Dětenic jsou uvedeni Jan a Vilém z Okoře (*de consensu fam. virorum Johannis et Wilhelmi fratrum de Okorz, residentium in Dietenicz*) ještě v roce 1410 (*Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensis per archidiocesim* (dále jen *Libri confirmationum*) VII. (1410–1419). Ed. Josef Emler. Pragae 1886, s. 3–4.

nátní právo.⁸ Ze skutečnosti, že je na prvním místě uveden Beneš z Dětenic, lze předpokládat, že byl starším, patrně prvorozeným synem Beneše Bílého z Letkova. Jedná se o nejstarší doloženou zprávu o Haškovi z Valdštejna. Odkdy Železný Brod bratřím Benešovi a Haškovi z Dětenic patřil, nevíme, stejně tak nám uniká, dokdy tento majetek spravovali.⁹

Jaké byly vyhlídky Haška z Valdštejna? Majetkově na tom nebyl příliš dobře, patrně mu patřila část Letkova, o který se musel dělit s otcem a bratrem (či bratry), a patrně na polovinu spolu s bratrem Benešem spravoval Železný Brod v hornaté, ne příliš úrodné krajině. Je možné, že měl v oblasti ještě nějaké další drobnější majetky, které prameny nezachytily, ale celkově na tom nebyl majetkově příliš dobře. Hašek proto učinil zásadní rozhodnutí a odešel hledat štěstí na Moravu. Lze to označit za promyšlené strategické rozhodnutí.

Kdy se Hašek z Valdštejna přesunul na Moravu? Jednoduchá otázka, ovšem odpověď tak jasná není. Pro vyřešení této otázky se musíme trochu posunout v čase. V dubnu 1411 potvrdil český král Václav IV. Haškovi z Valdštejna zástavní držbu **hradu Ostroha** (dnes Uherský Ostroh) s příslušným panstvím, na které měl Hašek zástavní listiny od moravských markrabat Jošta a Prokopa. Dále se dozvídáme, že zástavní listina od markraběte Jošta zněla na částku 221 kop grošů.¹⁰ Je zřejmé, že po smrti markraběte Jošta v lednu 1411 chtěl mít Hašek svou zástavní držbu pojištěnou, proto požádal o její po-

⁸ *Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica pragensem per archidiocesim VI. (1399–1410)*. Ed. Josef Emler. Praeae 1883, s. 117.

⁹ V roce 1392 prezentoval faráře ke kostelu v Železném Brodě Zdeněk z Vlašimi (*ad presentacionem Nobilis viri Sdenonis de Wlassim*), viz *Libri quinti confirmationum ad beneficia ecclesiastica per archidiocesim pragensem nunc prima vice in vulgus prolata Annus 1390 V. (1390–1399)*. Ed. Franciscus Antonius Tingl. Praeae 1865, s. 137. Podle práce KOUDELKA, P.: *Páni z Valdštejna*, s. 59 se jedná o omyl v záznamu jména a ve skutečnosti chtěl písař zapsat jméno Zdenka z Valdštejna. Z toho plyne, že Beneš a Hašek z Dětenic museli získat Železný Brod někdy po roce 1392. V roce 1414 prezentoval faráře v Železném Brodě Mikuláš z Dětenic (*Nicolai de Dietenicz*) viz *Libri confirmationum VII.*, s. 102. Podle P. Koudelky byl Mikuláš z Dětenic bratrem Beneše a Haška z Dětenic (KOUDELKA, P.: *Páni z Valdštejna*, s. 41).

¹⁰ *Zbytky register králův římských a českých z let 1361–1480 (dále jen Zbytky register)*. Ed. August Sedláček. Praha 1914, s. 88, č. 620. Zástavní suma 221 kop grošů je podivně nízká v porovnání s pozdější zástavní sumou 4 000 hřiven grošů. Patrně je v záznamech královských register chyba. K dějinám hradu Ostrohu z literatury PLAČEK, Miroslav: *Zámek v Uh. Ostrohu*. Malovaný kraj, 17, 1981, č. 2, s. 12–13; Týž: *Přemyslovské hrady ve Strážnici a Uherském Ostrohu a jejich typologická příslušnost*. Vlastivědný věstník moravský (dále jen VVM), 35, 1983, s. 329–333; HOSÁK, Ladislav – ZEMEK, Metoděj a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku (dále jen Hrady, zámky) I. Jižní Morava*. Praha 1981, s. 239–240; POKLUDA, Zdeněk: *Hrad a panství Uherský Ostroh (dále jen Hrad a panství)*. Slovacko, 35, 1993, s. 155–169; PLAČEK, Miroslav: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hradečků a tvrzí (dále jen Ilustrovaná encyklopedie)*. Praha 2001, s. 655–658; BALETKA, T. a kol.: *Uherský Ostroh (dále jen Uherský Ostroh)*. Uherský Ostroh 2000, s. 43–69.

tvzení od krále a nově i markraběte Václava IV. Pokud měl mít Hašek na Ostrohu listinu od markraběte Prokopa, muselo se tak stát za jeho života (Prokop zemřel 24. září 1405). Historici proto tvrdili, že se Hašek z Valdštejna přesunul z Čech na Moravu před rokem 1405, případně již kolem roku 1400.¹¹ Problém je v tom, že v letech 1405–1406 vystupuje jako zástavní držitel Ostroha Stanislav z Ostroha a od roku 1406 pak Mstidruh z Adlaru. Oba měli panství v zástavě v ceně 4 000 hřiven grošů.¹² Jak tento rozpor vyřešit? Podle mého názoru celkem jednoduše, problém vznikl nepochopením záznamu v edici královských register. Hašek z Valdštejna nikdy nedostal od markraběte Prokopa zástavní listinu na Ostroh, držel pouze zástavní listinu vydanou markrabětem Prokopem, která ale nezněla na jeho jméno. V samotném záznamu královských register je nejdříve zapsána zástavní listina pro Haška z Valdštejna od markraběte Jošta a pak je v zástavní listině krále Václava IV. uvedeno, že na ostrovské panství měl Hašek zápisy od markrabat Jošta a Prokopa.¹³

Z výše popsaného plyne, že Hašek z Valdštejna přišel na Moravu daleko později, než tvrdila dosavadní literatura, a tudíž ani nebyl nikdy straníkem markraběte Prokopa, jak tvrdil J. Jurok.¹⁴ Na Moravu se dostal někdy těsně před rokem 1410, kdy obdržel od markraběte Jošta zástavou panství Ostroh. Poprvé je Hašek doložen na Moravě v pramenech 14. června 1410, kdy se v Brně zaručil jako jeden z rukojmí za Pročka z Bouzova.¹⁵

¹¹ HOFFMANN, František: *K prehistorii moravských táborů* (dále jen *K prehistorii*). Sborník Matice moravské, 86, 1967, s. 208; JUROK, Jiří: *Hašek z Valdštejna. Od straníka markraběte Prokopa k husitskému hejtmánovi, moravskému zemskému hejtmánovi a diplomatu stran habsburské, rožmberské a posléze poděbradské* (dále jen *Hašek z Valdštejna*). VVM, 68, 2016, s. 18.

¹² POKLUDA, Z.: *Hrad a panství*, s. 156; BALETKA, T. a kol.: *Uherský Ostroh*, s. 49. Doklady z pramenů: Stanislav z Ostroha v letech 1405–1406 viz *Libri citationum et sententiarum seu Knihy půhonné a nálezové* (dále jen *Libri citationum*). *Tomus I*. Ed. Vincentius Brandl. Brunae 1872, s. 105, 119 (č. 65), 139 (č. 24), 163 (č. 240), 179 (č. 337); Mstidruh z Ostroha v roce 1406 viz *Libri citationum I*, s. 179 (č. 337).

¹³ Podobným způsobem lze interpretovat záznam vkladu Haška z Valdštejna do zemských desk v roce 1415, viz *Die Landtafel des Markgrathumes Mähren. Text der Olmützer Cuda* (1348–1466) (dále jen ZDO). Edd. Petr Ritter von Chlumecky, Joseph Chytil, Carl Demuth, A. R. von Wolfskron. Brünn 1856, VIII., s. 315, č. 356. Připouštím, že by záznam mohl někdo chápat tak, že zástavu dostal Hašek od markraběte Prokopa přímo, ne jak jsem uváděl výše. V kontextu dalších okolností, mimo jiné neexistence pramenně doložené přítomnosti Haška z Valdštejna na Moravě před rokem 1410 (naopak po roce 1410 je pramenů o jeho pobytu v zemi mnoho), zůstávám u své původní interpretace. V podstatě velmi podobně se k celé záležitosti staví POKLUDA, Z.: *Hrad a panství*, s. 157, podle něhož získali Hašek a Beneš z Valdštejna zástavní listy kdysi vydané markrabaty Joštem a Prokopem.

¹⁴ JUROK, J.: *Hašek z Valdštejna*, s. 18. Před J. Jurokem podobný postoj zastával HOFFMANN, F.: *K prehistorii*, s. 208.

¹⁵ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* (dále jen CDM), XIV. Ed. Berthold Bretholz. Brünn 1903, s. 136–138, č. 146.

Musím zde zcela jednoznačně odmítnout tvrzení J. Juroka o tom, že Hašek z Valdštejna patřil v roce 1399 jako straník markraběte Prokopa ke škůdcům statků moravské církve. V exkomunikačních listinách z roku 1399 uvedený Hašek, purkrabí z Litovle (*Hassko purgravius in Lutovia*), není naším Haškem z Valdštejna. Hašek v té době na Moravě nepůsobil, nebyl tudíž ani ve službách markraběte Prokopa. Je možné, že v dané době ještě ani nedosáhl zletilosti. Z pouhého jména Hašek nelze usuzovat na to, že se jedná o Haška z Valdštejna. Podobně je potřeba odmítnout další vývody J. Juroka, kdy téměř každý výskyt jména Hašek v pramenech v této době spojuje s Haškem z Valdštejna. Jedná se o chybný a nesprávný postup.¹⁶

V roce 1411 pohnal Mstidruh z Adlaru k zemskému soudu Haška a Beneše z Dětenic (*Haška a Beneše z Dětonic*) z panství Ostroh o 4 000 hřiven grošů za to, že mu obsadili Ostroh „bez Boha a bez práva“, přičemž Mstidruh měl na panství zapsáno 4 000 hřiven grošů. Známe i nález zemského soudu z roku 1412, kdy přisedící soudu rozhodli, že celá pře bude odložena z Olomouce na zasedání soudu do Brna.¹⁷ Zda se Hašek a Beneš vypořádali s nároky Mstidruha z Adlaru, nevíme, co je ale zřejmé, že se na panství trvaleji usídlili. I když zástava krále Václava IV. zněla na jméno Haška z Valdštejna, panství Ostroh s ním ovládal i jeho bratr Beneš.¹⁸ Hašek se po Ostrohu poprvé psal v roce 1413 (*Hašek z Ostroha*).¹⁹

V červnu 1415 nechal Hašek z Valdštejna a z Ostroha (*Hassko de Waldstein alias de Ostroh*) zapsat do zemských desk věno své manželce Anně z Rýznberka ve výši 80 kop grošů na předměstí města Ostroha (dnes Ostrožské Předměstí) a vesnicích Lhota (dnes Ostrožská Lhota) a Blatnice (dnes

¹⁶ JURK, Jiří: *Bývalí straníci markraběte Prokopa a jejich účast v husitské reformaci a revoluci*. In: Z počátků husitské revoluce. K výročí svěcení husitských kněží na Lipnici v roce 1417. Brno 2019, s. 43–44, 48, 51, 62. Exkomunikační listiny z roku 1399 viz *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* (dále jen CDM), XII. Ed. Vincenz Brandl. Brünn 1890, s. 452–455, č. 523 (odtud citace uvedená v textu); s. 453–464, č. 524. Zmínky o jiných Hašcích viz *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*. Ed. Adolf Kalný. Třeboň 1993, s. 31 (1396 – pan Hašek se Sokolem, střelcem Benešem a krejčím Hanušem jezdili k rychtáři do Pištína), s. 46 (1399 – Hašek a Bušek střelci Petrmana hlavatého, Jan sestřenec Haškův, Prdelík střelec Haškův), s. 66 (1423 – Hašek z Krtova, syn Jecha), s. 72 (1423 – Hašek hejtman města Budějovic). K dalšímu Haškovi (k roku 1401) HOFFMANN, František: *Pašije šlapanických loupežníků*. In: K počtě Jaroslava Marka. Praha 1996, s. 158–159. F. Hoffmann připouští, že v roce 1401 ve Šlapanicích uvedený lapka Hašek by mohl být Haškem z Valdštejna. Jedná se o nesprávnou dedukci autora.

¹⁷ *Libri citationum I.*, s. 369 (č. 1135), 388 (č. 397).

¹⁸ V roce 1414 vystupuje Beneš jako Beneš z Ostroha (*Benessius de Ostroh*), viz *Libri citationum et sententiarum seu Knihy pühonné a nálezové* (dále jen *Libri citationum*). *Tomus II.* Ed. Vincentius Brandl. Brunae 1873, s. 309 (č. 1337).

¹⁹ *Libri citationum II.*, s. 400 (č. 149).

Blatnice pod Svatým Antonínkem). Transakce se uskutečnila se souhlasem krále Václava IV. a Haškova bratra Beneše. Patrně někdy těsně předtím se Hašek oženil.²⁰

I když za Haškových časů nikde nenacházíme přesný rozsah ostrožského panství, na základě starších pramenů lze předpokládat, že Hašek (s bratrem Benešem) drželi hrad a město Ostroh a vesnice Blatnice, Lhota, Sezemov, Smíchov, Stará Blatnice, Milokošť a Kvačice.²¹ Jednalo se tak o hrad, město a sedm vesnic.

Hašek z Valdštejna bojoval 1. listopadu 1420 v bitvě na Vyšehradě na Zikmundově straně proti husitům. V bitvě byl zajat husity a v zajetí přešel na jejich stranu. Haškův Ostroh se stal centrem husitů na Moravě. Právě tato skutečnost způsobila, že na Ostroh útočily již v únoru 1421 oddíly olomouckého biskupa Jana XII. Železného a Rakušanů a později během roku 1421 Zikmundovy uherské oddíly. Byly neúspěšné stejně jako v roce 1422, kdy tu probíhaly nejtěžší boje. Haškova posádka se ve městě udržela až do roku 1424.²² V březnu 1424 dal král Zikmund moravskému markraběti Albrechtovi Rakouskému plnou moc odebrat Haškovi z Valdštejna hrad a město Ostroh a některé biskupské hrady.²³ Kdy přesně o tyto majetky Hašek přišel, není jasné, ale po roce 1424 s nimi již nedisponoval. Albrecht je udělil do zástá-

²⁰ ZDO VIII., s. 315, č. 356. K tomu z literatury BALETKA, T. a kol.: *Uherský Ostroh*, s. 51. Dne 10. června 1416 listinou vydanou na Ostrohu bratři Beneš a Hašek z Valdštejna vyznali, že dluží Markvartovi z Malenovic 150 kop grošů. Na úhradu tohoto dluhu bratři zastavili Markvartovi svou ves Lhotu (dnešní Ostrožská Lhota), viz Státní oblastní archiv v Třeboni, fond Cizí rody Třeboň II, sign. z Malenovic 1; regest viz *Soupis česky psaných listin a listů do roku 1526* (dále jen *Soupis česky psaných listin*). Díl I. Originály listin. Svazek I. Edd. František Beneš – Karel Beránek. Praha 1974, s. 107, č. 381.

²¹ *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae* (dále jen CDM), X. Ed. Vincenz Brandl. Brünn 1878, s. 137–142, č. 118; s. 148–155, č. 123; BALETKA, T. a kol.: *Uherský Ostroh*, s. 46.

²² POKLUDA, Z.: *Hrad a panství*, s. 157; BALETKA, T. a kol.: *Uherský Ostroh*, s. 54–55. K bojům o Uherský Ostroh v roce 1421 s mnoha souvislostmi podrobně a nově ELBEL, Petr: *Bitva u Uherského Brodu. Zapomenutá epizoda druhé křížové výpravy proti husitům*. In: *Zrození mýtu*. Dva životy husitské epochy. Praha 2011, s. 73–89.

²³ Österreichisches Staatsarchiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Allgemeine Urkundenreihe 1424 III 17; podrobný regest viz *Regesta imperii* (dále jen RI) XI. *Regesten Kaiser Sigismunds (1410–1437)*. Band 1. Edd. Karel Hruza – Petr Elbel. Wien – Köln – Weimar 2012, s. 180, č. 127; stručný regest LICHNOWSKY, Eduard Maria: *Geschichte des Hauses Habsburg*. V. Theil. Wien 1841, s. 196, č. 2178; *Regesta imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigismunds (1410–1437)*. I. Band (1410–1424). Ed. Wilhelm Altmann. Innsbruck 1896–1897, s. 412. K tomu z literatury Hosák, Ladislav: *Uherský Ostroh ve válkách husitských* (dále jen *Uherský Ostroh*). Časopis Společnosti přátel starožitností československých v Praze, 43, 1935, s. 28–29; URBÁNEK, Rudolf: *K historii husitské Moravy*. Časopis Matice moravské (dále jen ČMM), 63–64, 1940, s. 269. Podle L. Hosáka byly biskupskými hrady patrně myšleny hrady Světlav a Sehradice.

vy uherskému šlechtici Stiborovi ze Stibořic, po němž zástavu držel patrně od roku 1427 kníže Fridrich Ruský.²⁴

V předhusitské době Hašek z Valdštejna držel na Moravě ještě jeden výraznější majetek, a to **hrad Víckov u Tišnova**.²⁵ Podle F. Hoffmanna a J. Juroka měl Hašek vést někdy v letech 1417–1419 na hradě Víckově bojovou budějovicko-hrotovickou protohusitskou družinu.²⁶ Oba autoři pro své tvrzení vycházeli z jediného písemného záznamu výsledku jménem neuvedeného lapky zapsaného v *Popravcích a psaneckých zápisech jihlavských*. Tento lapka ve výsledku zaznamenaném někdy v letech 1417–1419 uvádí jména svých společníků, zhruba uprostřed seznamu je pak zaznamenán Hašek z Valdštejna a z Víckova (*Hassek z Walsteina, od jinand z Wiczкова*).²⁷ Písař psal jména velmi zkomoleně,²⁸ v našem případě se ale zdá, že by o ztotožnění zmíněného lapky s Haškem z Valdštejna nemělo být pochyb. Víckov byl zeměpanským zbožím, a tudíž nelze vyloučit, že tento majetek mohl obdržet Hašek jako zástavu od markraběte Jošta (případně krále Václava IV.). I jiní šlechtici v této době sahalo po zbrani a využívali slabé panovnické vlády ke svému obohacení. Jako velmi problematické se mi jeví, že F. Hoffmann z tohoto jediného a ne úplně jasného seznamu vytvořil budějovicko-hrotovickou lapkovskou družinu a jejím vůdcem udělal Haška z Valdštejna. Takový postup nepovažuji za korektní. Nevylučuji, že se Hašek mohl účastnit loupení, měl asi horkou krev, ale nenacházím nikde doklady pro to, že byl měl dlouhodobě ovládat lapkovskou družinu, která pak měla plyně přejít do husitských řad (F. Hoffmann ji proto řadí mezi protohusitské lapkovské družiny). Celá konstrukce stojí jednoznačně na hliněných nohou. Zpracování problematiky lapkovských družin by mělo v budoucnu projít důkladnou revizí.

²⁴ POKLUDA, Z.: *Hrad a panství*, s. 157–158; HOSÁK, L.: *Uherský Ostroh*, s. 28–29; BALETKA, T. a kol.: *Uherský Ostroh*, s. 55–57.

²⁵ K dějinám hradu Víckova OHÁREK, Václav: *Tišnovský okres. Vlastivěda moravská*. Brno 1923, s. 414–417; HOFFMANN, F.: *K prehistorii*, s. 209; HOSÁK, L. – ZEMEK, M. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 254 (místy zmatečně včetně pramenně nedoložených údajů o Haškovi); PLAČEK, M.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 687–688.

²⁶ HOFFMANN, F.: *K prehistorii*, s. 202–218; Týž: *Bojové družiny před husitskou revolucí ve východních Čechách*. Československý časopis historický, 35, 1987, s. 78–78; Týž: *Bojové družiny na Moravě a v Čechách před husitskou revolucí a za revoluce*. Tábořský archiv, 6, 1994, s. 65–67; JUROK, Jiří: *Straníci markraběte Prokopa kolem roku 1399 a otázka jejich kontinuity do husitské revoluce*. Olomoucký archivní sborník, 13, 2015, s. 39.

²⁷ *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské XXXVIII. Popravcí a psanecké zápisy jihlavské z let 1405–1457*. Ed. František Hoffmann. Praha 2000, s. 46–48, č. 32.

²⁸ K tomu více HOFFMANN, František: *Popravcí zápisy jihlavské*. Právněhistorické studie, 18, 1974, s. 174.

Někdy během roku 1421 se Hašek přesunul z Ostroha do Čech. Hašek dělal kariéru v Praze, kde se stal v únoru 1422 vojenským velitelem pražského husitského svazu a v březnu 1422 stál v pozadí poprav Jana Želivského. Stal se jedním z exponentů litevského knížete Zikmunda Korybutoviče, který ho v září 1422 jmenoval kutnohorským mincmistrem. V listopadu 1423 se stal Hašek členem dvanáctičlenné zemské vlády v Čechách jako zástupce husitů.²⁹

Je zřejmé, že Hašek přesunul své aktivity do Čech, kde patrně nejčastěji pobýval v Praze a v Kutné Hoře. Jaký osobní majetek a panství měl v Čechách ve svých rukou, nevíme. Jednalo se o velmi hektickou dobu, kdy se příliš nehlédlo na písemné potvrzování majetků.

V roce 1424 se Hašek pokoušel porazit radikální husity v čele s Žižkou, ale prohrál s nimi v červnu 1424 v bitvě u Malešova, načež byl Žižkou vyhnán z Kutné Hory. V únoru 1425 nabídl Albrechtovi Rakouskému a Zikmundovi přestup na jejich stranu, s čímž rádi souhlasili. Za to ho v dubnu 1425 Albrecht jmenoval moravským zemským hejtmanem. Hašek přesunul svůj zájem opět na Moravu, i když ani situaci v Čechách nepřestal ovlivňovat. V úřadu moravského zemského hejtmana setrval Hašek do roku 1427.³⁰

Po ztrátě hradu v Uherském Ostrohu logicky Haškovi chybělo ve dvacátých letech 15. století na Moravě reprezentativní sídlo. Nebo nechybělo? Pro rozpletení této záhady se musíme podívat až do listopadu roku 1445. Tehdy velkopřevor johanitů Václav z Michalovic spolu s dalšími představenými johanitského řádu zastavil řádové panství **Orlovice** (hrad Orlovice /Orlov/, městečko Ivanovice /na Hané/, vesnice Orlovice, /Moravské/ Málkovice, Medlovice a Hoštice) brněnskému měšťanovi Michalovi Kunigsfelderovi, jeho manželce a zeti za 1 500 hřiven grošů bez 210 kop. Zmíněná informace by pro nás nemusela být zajímavá, kdyby ovšem listina neobsahovala zprávu o tom, že toto johanitské panství dříve udělil král Zikmund do zástavy Haškovi z Valdštejna za 2 600 hřiven grošů a Hašek ho později zastavil za 1 300 hřiven grošů Mikuláši z Vojslavic. Johanité pak od Mikuláše z Vojslavic zástavu odkoupili.³¹

²⁹ HOFFMANN, F.: *K prehistorii*, s. 210–213; PAPAJÍK, D.: *K osobnosti*, s. 41.

³⁰ PAPAJÍK, D.: *K osobnosti*, s. 41; Hašek se jako moravský zemský hejtman poprvé připomíná 23. 4. 1325 (Österreichisches Staatsarchiv Archiv Wien, Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Allgemeine Urkundenreihe 1425 IV 23).

³¹ Text listiny ze 13. listopadu 1445 je znám z vidimusu sepsaného 31. srpna 1468 veřejným notářem Davidem z Olomouce. Viz Moravský zemský archiv (dále jen MZA) v Brně, fond Benediktini Rajhrad, sign. Ag 79. Regest téhož viz RI XI., NB/1, s. 191–192, č. 145. Výtah z listiny ze 13. listopadu 1445 se nachází také ve zlomku register markrabství moravského z roku 1459 viz *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské VII.* Ed. Josef Kalousek. Praha 1887, s. 587, č. 46. K tomu z literatury JAN, Libor: *Ivanovice na Hané, Orlovice a johanitský řád (příspěvek k poznání struktury a ekonomiky rytířských duchovních řádů do konce 15. století)*

Vzniká nám problém, kdy Zikmund Haškovi tento majetek dal do zástavy. Zikmund zástavu Haškovi provedl v době, jak je v listině uvedeno, kdy ještě nebyl císařem, tedy někdy před rokem 1433. Podle L. Jana se tak muselo stát v roce 1425 po Haškově přestupu na Zikmundovu stranu.³² Podle P. Elbla Hašek obdržel tyto majetky někdy po svém přestupu do Zikmundova tábora v roce 1425, aniž by autor přímo specifikoval, že se tak muselo stát právě v roce 1425.³³ Proti těmto názorům navrhl nedávno S. Bárta, že Hašek mohl získat od Zikmunda tyto majetky již v první vlně zástav církevních statků v roce 1420 (ještě před bitvou u Vyšehradu). A i když s nimi pak v letech 1422–1423 po Haškově přestupu na druhou stranu Zikmund operoval, nic nebránilo tomu, aby se k nim později Hašek opět vrátil.³⁴

Ze stávající pramenné základny nelze rozhodnout, zda orlovické panství ovládal Hašek z Valdštejna již od roku 1420 nebo až od roku 1425. Podle všeho jeho hlavním sídlem na Moravě byl po ztrátě Uherského Ostroha orlovický hrad. Je zvláštní, že na orlovickém hradě nemáme písemnými prameny ani jednou doložen jeho pobyt (nevydal zde ani jednu dochovanou listinu). Nemělo by nám také uniknout, že všechny Haškovy zde připomínané majetky na Moravě v této době mu nepříslušely jako alodní statky, ale pouze jako zástavní majetky (panství Uherský Ostroh, Víckov a Orlovice).

Panství Orlovice bylo v rukou Haška z Valdštejna ještě v roce 1436, jak nás o tom informuje půhon Adama z Minic na brněnského měšťana Michala z Nové Vsi (podle L. Jana je patrně Michal z Nové Vsi totožný s Michalem Kunigsfelderem, neboť Královo Pole se v té době nazývalo Novou Vsí). Adam žaloval Michala, že bere plat z orlovického panství, který měl dostávat on na úhradu dluhu Haška z Valdštejna.³⁵ Stejně jako v případě Uherského Ost-

(dále jen *Ivanovice na Haně*). ČMM, 111, 1992, s. 215–218. K dějinám hradu Orlovice /Orlov/ z literatury ČERVINKA, Inocenc Ladislav: *Zapomenuté hrady a tvrze moravské*. Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci, 40, 1928, s. 74–76; HOŠÁK, L. – ZEMEK, M. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 181; PROCHÁZKA, Rudolf – PLAČEK, Miroslav: *Povrchový průzkum hradu Orlova, k. ú. Orlovice*. Přehled výzkumů, 1982, s. 54–55; PLAČEK, M.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 460–462.

³² JAN, L.: *Ivanovice na Haně*, s. 215.

³³ ELBEL, Petr: „*Scio, quod vos Moravi estis timidi et michi non fideles*.“ Moravané ve strukturách dvora Zikmunda Lucemburského (dále jen „*Scio, quod vos Moravi*“). *Mediaevalia historica Bohemica*, 12/2, 2009, s. 80.

³⁴ BÁRTA, Stanislav: *Zástavní listiny Zikmunda Lucemburského na církevní statky (1420–1437)*. Brno 2016, s. 72.

³⁵ *Libri citationum et sententiarum seu Knihy půhonné a nálezové* (dále jen *Libri citationum*). *Tomus III/I*. Ed. Vincentius Brandl. Brunae 1878, s. 120 (č. 617); JAN, L.: *Ivanovice na Haně*, s. 216. Podle L. Jana patrně Michal Kunigsfelder financoval válečné operace Haška a Beneše z Valdštejna a oni mu tímto způsobem spláceli svůj dluh.

rohu, tak i v případě orlovického panství zmíněný majetek držel Hašek spolu se svým bratrem Benešem. Jejich zdejší společná držba trvala ještě v roce 1437, kdy Beneš z Valdštejna pohnal k zemskému soudu Racka z Vyškova a z Mořic o 100 hřiven grošů za to, že nechtěl vrátit jeho poddaným z Ivanovic klenoty z kostela, které si u něho schovali („že mu dali lidé moji z Ejvanovic kostelní klejnoty“). Pokud byli Benešovými poddanými v roce 1437 lidé z Ivanovic, muselo orlovické panství být v té době pořád v rukou Haška a Beneše z Valdštejna.³⁶ Někdy po roce 1437 Hašek a Beneš z Valdštejna prodali orlovickou zástavu Mikuláši z Vojslavic, nejpozději se tak stalo v roce 1445.³⁷

Je velmi pravděpodobné, že Hašek ovládal na Moravě delší dobu spolu se svým bratrem Benešem z Valdštejna **Nový Hrad (Furchtenberg) u Hanušovic**.³⁸ Zmíněný majetek v polovině roku 1423 udělil lénem král Zikmund patrně Benešovi z Valdštejna (Nový Hrad na hoře řečené Gabelsberg). V královských registrech z roku 1423 je zmínka o udělení léna tohoto majetku, ovšem příjemce léna uveden není. Editor královských register A. Sedláček na základě skutečnosti, že se v roce 1437 Beneš z Valdštejna po Novém Hradě psal, připsal tuto zástavu Benešovi z Valdštejna (v roce 1437 pohnal k zemskému soudu Milota z Radyně Beneše z Valdštejna a z Nového Hradu /Beneše z Valdštajna a z Nového Hradu/ o 300 hřiven grošů kvůli sporům ve Slezsku).³⁹ Novohradské panství bylo poměrně veliké. Jeho podobu známe z roku 1417, kdy panství zastavil král Václav IV. Mikulášovi z Lobkovic.

³⁶ *Libri citationum et sententiarum seu Knihy pŕuhonně a nálezové* (dále jen *Libri citationum*). *Tomus III/II*. Ed. Vincentius Brandl. Brunae 1880, s. 445–446 (č. 49). Hned dalším pŕuhonem z roku 1437 Beneš z Valdštejna zažaloval Racka z Vyškova a z Mořic o 20 hřiven grošů za to, že nechtěl zbavit jeho poddané z Ivanovic z rukojemství za Racka (že zavádil mé chudé lidi z Ejvanovic v rukojemství) a oni musí za něho platit dlhuhy. Viz *Tamtěž*, s. 446 (č. 50).

³⁷ MZA v Brně, fond Benediktini Rajhrad, sign. Ag 79.

³⁸ K dějinám Nového Hradu GARDAVSKÝ, Zdeněk: *Stav, formy a vývoj Nového Hradu u Šumperka*. Severní Morava (dále jen SM), 1961, č. 7, s. 54–63 (místy zmatečně); ŠPURNÝ, František: *Nový hrad* (dále jen *Nový hrad*). Šumperk 1972 (edice Vlastivědně zajímavosti č. 65); ŠPURNÝ, František a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku II. Severní Morava* (dále jen *Hrady, zámky*). Praha 1983, s. 165–167; PLAČEK, Miroslav: *Nový Hrad u Kopřivné* (dále jen *Nový Hrad*). SM, 1993, č. 65, s. 3–12; PLAČEK, M.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 438–440.

³⁹ *Zbytky register*, s. 121, č. 851; *Libri citationum III/II*, s. 503 (č. 330). Beneš se do sporu zapletl jako ubrman. A. Sedláček v edici patrně omylem datuje pŕuhon do roku 1436. Dle něho připomíná Beneše z Valdštejna ještě pŕuhon na s. 508 (*Libri citationum III/II*, s. 508), tam se však žádný takový vztahující se k Benešovi z Valdštejna nenachází (jde o překlep, správně na s. 509). Podobně nesprávně A. Sedláček v práci *Die Reste der ehemaligen Reichs- u. k. böhm. Register*. Ed. August Sedláček. Věstník Královské české společnosti nauk, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná, 1916, s. 99, č. 870. Sedláčkovu interpretaci o tom, že záznam v královských registrech z roku 1423 se vztahuje k Benešovi z Valdštejna, přijímá HOŠÁK, Ladislav: *Šumpersko za váleku husitských* (dále jen *Šumpersko*). SM, 1967, č. 15, s. 45.

Bylo tvořeno hradem Nový Hrad (*Neuhaus*) řečeným Furchtenberg, městem Šumperkem a vesnicemi Temenice, Bohdík, Hynčice (dnes Hynčice nad Moravou), Rejchartice, Losiny (dnes Velké Losiny), Rapotín, Petrovice (dnes Petrov nad Desnou), Vikýřovice, Sviberk, Nádosné (*Nadosne*, zaniklá ves), Frankštát (dnes Nový Malín), Hrabišín, Nová Ves, Žibřidovice (dnes Pusté Žibřidovice) a Bartoňov.⁴⁰ Do novohradského panství tak patřilo kromě samotného hradu Nový Hrad město Šumperk a 15 vesnic. Lze předpokládat, že rozsah panství z roku 1417 se příliš nezměnil až do valdštejských časů.

Když počátkem února 1425 nabízel Hašek z Valdštejna prostřednictvím olomoucké městské rady svůj přestup na stranu Albrechta a Zikmunda, tak mimo jiné sliboval, že ví, jak pro ně získat město Šumperk („Darczu hat vns gesagt, die selbe person, die er an vns gesant hat, wurd er mit E. G. vorsunet, er wolde dofur gedencken, das der Schomberg, Gebicz ec. den veinden benumen wurden vnd die strassen doselbst gefreit wurden.“).⁴¹ Znamenalo by to, že v té době nebylo město v rukou jeho bratra Beneše, ale husitů. Na druhou stranu skutečnost, že kromě Jevíčka Hašek konkrétně uvádí město Šumperk, ukazuje, že ve městě patrně měl nějaké přívržence, kteří by mu v jeho úsilí mohli pomoci.

Podle L. Hosáka obsadili husité na podzim 1424 město Šumperk a hrad Bludov.⁴² Pokud by měl L. Hosák pravdu, znamenala by Haškova nabídka z února 1425 reakci na aktuální dění a problém katolické strany v tomto regionu. Dle L. Hosáka, který analyzoval nedatované záznamy v šumperské městské knize, se po obsazení města Šumperka a hradu Bludova stal zdejším hejtmanem Proček z Bouzova.

V roce 1437 se psal Beneš z Valdštejna i po **Bludově**, nepříliš vzdáleném od Nového Hradu (*Beneš z Valdštejna a z Bludova*).⁴³ Také v případě hradu

⁴⁰ *Zbytky register*, s. 105, č. 738. K tomu z literatury Hosák, Ladislav: *Historický místopis země moravskoslezské* (dále jen *Historický místopis*). Praha 1938, s. 578; Týž: *K počátkům dějin Šumperka (Příspěvek k dějinám středověké kolonizace na sev. Moravě)*. SM, 1962, č. 8, s. 40; SPURNÝ, F.: *Nový hrad*, nestr. Podle L. Hosáka a F. Spurného leželo ještě navíc pod hradem Nový Hrad městečko Neuhaus (zápis v královských registrech je poněkud zmatečný a umožňuje různý výklad).

⁴¹ *Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an. I. Band (von den Jahren 1419–1428)*. Ed. Franz Palacký. Prag 1873, s. 378–379, č. 325. K tomu z literatury Hosák, Ladislav: *Olomoucký patriciát v boji proti husitskému revolučnímu hnutí*. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Historica I., 1960, s. 21; PAPAŇK, D.: *K osobnosti*, s. 52–53.

⁴² Hosák, L.: *Šumpersko*, s. 43.

⁴³ *Libri citationum III/II.*, s. 509 (č. 371–372). Jednalo se o spory, které řešil Beneš z Valdštejna jako ubrman. K dějinám hradu Bludova BŘEZINA, Jan: *Paměti obce Bludova*. Bludov 1927, s. 32–37; SPURNÝ, František a kol.: *Bludov dříve i nyní* (dále jen *Bludov*). Bludov 1979, s. 25–29; SPURNÝ, F. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 25; PLAČEK, M.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 104–105.

Bludova se jednalo o zeměpanské zboží, které měl Beneš v zástavě. Podle F. Spurného dostal Bludov patrně Beneš z Valdštejna od Zikmunda v roce 1423 stejně jako novohradské panství.⁴⁴ Beneš z Valdštejna asi často pobýval na hradě v Bludově, protože celkem na třech pŕuhonech k zemskému soudu z roku 1437 je označován jako Beneš z Bludova (chybí přídomek z Valdštejna).⁴⁵ S Benešem z Bludova vedl spor Boček Puklice z Pozořic a za dojednanou dohodu mezi nimi se zaručil „*pan Hašek*“, nepochybně Benešův bratr Hašek z Valdštejna.⁴⁶ Bludovský statek byl daleko menší než novohradské panství. Nevíme přesně, jaké vesnice k němu za valdštejnské éry příslušely. Snad k němu patřil Bohutín připomínaný u hradu v roce 1415.⁴⁷ Pokud známe majetkovou praxi obou bratrů Haška a Beneše, kteří se o majetky navzájem dělili, lze mít za téměř jisté, že panství Nový Hrad a hrad Bludov drželi společně.

Výše uvedené údaje nám potvrzuje v originále dochovaná listina, kterou vydal Beneš z Valdštejna v Bludově 19. května 1438. I když Beneš listinu vydal na bludovském hradě, v samotném dokumentu se uvádí seděním na Novém Hradě (*Beneš z Waldsstaĵna toho czassu sedienym na Novem hradie rzeczeny Furchtnberk*). Patrně tedy pobýval poměrně často jak na Bludově, tak Novém Hradě. Beneš v listině zprostil měšťany města Šumperka poplatků za jmenování nových konšelů do rady města, které mu měli vždy v létě odevzdávat. Také v dokumentu potvrdil, že ves Temenice odedávna patřila k městu Šumperku (ve věci práv a soudů) kromě úroků, poplatků a robot, které přísluší k Novému Hradu. Na prosbu šumperských měšťanů přivěsil svou pečeť k dokumentu i Hašek z Valdštejna.⁴⁸

Valdštejnská držba Nového Hradu se Šumperkem je nepochybná. Na druhou stranu nějaký podíl na panství měl v této době i Bernart z Cimburka, protože se v pŕuhonných knihách v roce 1437 objevuje s přídomkem Bernart z Nového Hradu a z Šumperka (*Bernhart z Nových Hraduov a Šumberka*).⁴⁹

⁴⁴ SPURNÝ, F. a kol.: *Bludov*, s. 27–28.

⁴⁵ *Libri citationum III/II.*, s. 512 (č. 390), s. 513 (č. 398), s. 513–514 (č. 399).

⁴⁶ Tamtéž, s. 514.

⁴⁷ SPURNÝ, F. a kol.: *Bludov*, s. 29.

⁴⁸ Státní okresní archiv Šumperk, fond Archiv města Šumperk, inv. č. 1, sign. 25. V práci *Soupis česky psaných listin I/I*, s. 231, č. 926 je uvedeno, že listina byla Benešem z Valdštejna vydána 25. května 1438. Jedná se o omyl, dokument byl vydán v pondělí před svatým Urbanem, což je 19. května 1438. Celý záznam v Soupisu je zcela zmatečný a nesprávný, Beneš z Valdštejna nikdy nebyl podkomořím markrabství moravského, jak editoři uvádějí. Edici listiny z 19. května 1438 přináší BŘEZINA, Jan: *Šumperský okres, staroměstský okres, vízberský okres. Vlastivěda moravská* (dále jen *Šumperský okres*). Brno 1932, s. 86.

⁴⁹ *Libri citationum III/II.*, s. 558 (č. 687). Jako Bernart z Nového Hradu tamtéž, s. 557 (č. 684).

Kdy přesně skončila vláda Beneše a Haška z Valdštejna nad novohradským panstvím s městem Šumperkem, nevíme. Po roce 1438 se ale na tomto majetku již nepřipomínají. Na rozdíl od Bernarta z Cimburka, který se po Novém Hradu a Šumperku psal v roce 1447 několikrát.⁵⁰ Snad mu Valdštejnové zástavu panství přepustili.

Není také jasné, kdy Valdštejnové ztratili hrad Bludov. Více světla do této záležitosti by nám mohl vnést půhon Heralta z Kunštátu z roku 1447. Heralt pohnal k soudu Beneše ze Zvole a z Bludova o 500 hřiven grošů za to, že odkoupil hrad Bludov s příslušenstvím, tento majetek si ovšem nárokoval Heralt, protože za daný majetek dal jeho otec 500 hřiven grošů. Heraltův otec pověřil držbou Bludova Pročka z Bouzova. Podle půhonu jsou všechny tyto informace známy Benešovi ze Zvole a z Bludova a on přesto hrad Bludov drží a nechce Heraltovi vrátit 500 hřiven grošů. K půhonu je připsáno, že nakonec došlo k mimosoudní dohodě obou stran.⁵¹ F. Spurný nadnesl myšlenku, že by Beneš ze Zvole a z Bludova mohl být totožný s Benešem z Valdštejna.⁵² Nedomnívám se, že se jedná o správnou úvahu, Beneš z Valdštejna se nikdy po Zvoli nepsal, patrně se v případě Beneše ze Zvole a z Bludova jedná o příslušníka rodu nižší šlechty s predikátem ze Zvole. Heraltův půhon z roku 1447, pokud ho správně interpretujeme, nám ukazuje, že v té době již Valdštejnové zdejší majetek nadrželi.

Někdy před rokem 1437 držel Beneš z Valdštejna na severní Moravě ještě panství **Kolštejn** (dnes Branná).⁵³ V roce 1437 pohnal k zemskému soudu Markvart ze Zvole Beneše z Valdštejna o 180 uherských zlatých za to, že mu při prodeji kolštejnského panství slíbil, že panství osvobodí od všech závazků a neučinil tak. Kolštejnské panství bylo již dříve Benešem dáno do zástavy v rámci složitější majetkové operace (ručení za dluhy Heníka z Valdštejna a ze Židlochovic) Mikulášovi z Meinholtu a Markvart ze Zvole chtěl panství očištěné od všech dluhů a závazků.⁵⁴ Nespletete se, když prohlásíme, že také kolštejnské panství měli bratři Hašek a Beneš v rukou společně.

Od kdy ale Hašek a Beneš z Valdštejna ovládali kolštejnské panství? Během husitských válek panství patřilo Hynkovi Kolštejnskému z Valdštejna,

⁵⁰ Tamtéž, s. 606 (č. 992), s. 660–661 (č. 1228), s. 674 (č. 1312), s. 677 (č. 1335). K tomu z literatury Hosák, L.: *Historický místopis*, s. 578; PLAČEK, M.: *Nový Hrad*, s. 10.

⁵¹ *Libri citationum III/II.*, s. 610 (č. 1019).

⁵² SPURNÝ, F. a kol.: *Bludov*, s. 27.

⁵³ K dějinám hradu Kolštejna BŘEZINA, J.: *Šumperský okres*, s. 160–170; Hosák, Ladislav: *Hrad Kolštejn (Branná) a jeho majitelé*. SM, 1968, č. 16, s. 11–17; SPURNÝ, František: *Hrad a zámek Branná*. Šumperk 1974 (edice Vlastivědné zajímavosti č. 102) a SPURNÝ, F. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 33–36; PLAČEK, M.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 121–124.

⁵⁴ *Libri citationum III/II.*, s. 531 (č. 517), s. 531–532 (č. 518), s. 532 (č. 519).

který byl však zabit 6. září 1427 při pokusu obsadit Prahu. Po jeho smrti získal panství Heník z Valdštejna a ze Židlochovic. Podle L. Hosáka prodal Heník z Valdštejna a ze Židlochovic kolštejnské panství bratřím Haškovi a Benešovi z Valdštejna někdy kolem roku 1430, záznam o prodeji byl vložen do zemských desk až 12. ledna 1437.⁵⁵ Vzhledem k tomu, že v předešlé době nebylo z důvodu válečné situace do desk zapisováno, prodej Haškovi a Benešovi se mohl uskutečnit o mnoho let dříve. Jak jsme si uvedli výše, již v roce 1437 byl Beneš z Valdštejna pohnán k soudu, že při prodeji panství Markvartovi ze Zvole slíbil panství očistit od dluhů a závazků a neučinil tak. Hašek a Beneš mohli získat kolštejnské panství v podstatě kdykoliv po roce 1427. Neměla by nám uniknout jedna skutečnost, k soudu je v roce 1437 pohnán jen Beneš z Valdštejna, ale zápis prodeje kolštejnského panství v zemských deskách zněl na oba bratry, Haška i Beneše.

V případě kolštejnského panství známe jeho přesný rozsah. Heník z Valdštejna a ze Židlochovic prodal bratřím Benešovi a Haškovi z Valdštejna (*Benessio et Hasskoni de Waldstein*) hrad Kolštejn, městečko Staré Město a vesnice Habartice, Hanušovice, Chrastice, Žibřidovice (dnes Vysoké Žibřidovice), Valteřice (dnes Žleb), Šleklov (dnes Šléglov) a Vikantice se skelnou hutí.⁵⁶ Beneš a Hašek tak ovládali na panství podle záznamu jeden hrad, jedno městečko a sedm vesnic. Ve skutečnosti se ovšem jednalo o městečka dvě, omylem ze zápisu vypadlo městečko Kolštejn.

Zápis o prodeji kolštejnského panství byl do olomouckých zemských dek vložen až v roce 1448. Beneš z Valdštejna prodal Hynkovi ze Zvole hrad Kolštejn, městečko Kolštejn s mýtem, městečko Staré Město s mýtem, dvě skelné huti (*duas casas alias dwye hutti sklenne*) a vesnice Chrastice, Vysoké Žibřidovice, Valteřice, Hanušovice, Habartice, Vikantice a Šleklov.⁵⁷ Kolštejnské panství vlastnili Hašek a Beneš společně, jako prodejce je ale uveden pouze Beneš z Valdštejna. Na rozdíl od všech ostatních majetků, které bratři na Moravě drželi, se v tomto případě nejednalo o zástavní či lenní majetek, ale o svobodný (alodní) statek.

Pokud se podíváme na mapu, tak statky Haška a Beneše z Valdštejna na severní Moravě (statek Bludov, panství Nové Hradky a Kolštejn) tvořily téměř kompaktní a na sebe navazující území. Je možné, že se jednalo o promyšlenou strategii a snahu ovládnout souvislé území, i když tvořené z části zástavním majetkem a z části majetkem alodním.

⁵⁵ Hosák, L.: *Šumpersko*, s. 44; vklad do zemských desk – ZDO X., s. 360, č. 11.

⁵⁶ ZDO X., s. 360, č. 11.

⁵⁷ ZDO X., s. 415–416, č. 798.

Hašek z Valdštejna neměl zisk jen z pozemkových majetků, ale také z darovaných plateb. Víme o tom, že mu král Václav IV. 18. června 1419 zapsal každoroční doživotní plat 100 kop grošů na královské berni, kterou odevzdával opatovický klášter. Ze zprávy z roku 1454 víme, že plateb od kláštera Haškovi mnoho nepřišlo z důvodu válečných nepokojů.⁵⁸

Zaměříme se nyní na Haškovy majetky v Čechách v období po roce 1419. Z dvacátých let 15. století máme o majetkových poměrech Haška v Čechách jen minimum zpráv. Husitský kronikář Bartošek z Drahonic ve svém díle Haška z Valdštejna vzpomíná na dvou místech textu. Kronikář píše, že se 24. června 1427 zmocnili radikální husité hradu a města **Žleby**, které tehdy držel Hašek z Valdštejna (obránci se vzdali za svobodný odchod) a že se v roce 1427 vzdalo radikálním husitům město **Kolín**, kde byl hejtmánem Hašek z Dětenic (*Hassko de Dietenicz*, tj. Hašek z Valdštejna).⁵⁹ Z uvedeného neplyne, že byl při obou akcích Hašek z Valdštejna osobně přítomen. V případě Kolína jsou známa jména významných osob, které město pod nátlakem husitů opustily a jméno Haška mezi nimi nenacházíme.

Kdy získal Hašek z Valdštejna hrad a město Žleby? Podle A. Sedláčka a J. Kratochvíla odevzdal Jan Městecský z Opočna po dubnovém obléhání v květnu 1421 Pražanům Žleby a Pražané je následně předali Petrovi Zmrzlíkovi ze Svojšína. Když Petr Zmrzlík ze Svojšína 16. srpna 1421 zemřel, obdržel Žleby buď hned nebo s časovou prodlevou od Pražanů Hašek z Valdštejna.⁶⁰ Pokud budeme této interpretaci věřit, znamenalo by to, že Hašek ovládal Žleby v letech 1421–1427.

Jaká byla situace s Kolínem? V dubnu 1421 k městu přitáhlo husitské vojsko a kolínští měšťané se mu vzdali. Kolín zůstal od té doby ve správě Praža-

⁵⁸ *Archiv český čili staré písemné památky české i morawské II.* (dále jen AČ). Ed. František Palacký. Praha 1842, s. 206, č. 465.

⁵⁹ *Fontes rerum bohemicarum. Prameny dějin českých V.* Edd. Josef Emler – Jan Gebauer – Jaroslav Goll. Praha 1893, s. 596–597. V českém překladu *Ze zpráv a kronik doby husitské*. Edd. Ivan Hlaváček a kol. Praha 1981, s. 238–239. K dějinám Žleb z literatury HENDRICH, Johann: *Die Burg Žleb in Ostböhmen. Ihre Besitzer, Geschichte und Sehenswürdigkeiten*. Prag 1888; HENDRICH, Jan: *Hrad Žleby ve východních Čechách. Jeho majitelé, děje a památnosti*. Čáslav 1890; SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého* (dále jen *Hrady, zámky*). Díl XII. Čáslavsko. Praha 1997, s. 76–81; KRATOCHVÍL, Josef: *Paměti z dějin města Žleb* (dále jen *Paměti z dějin*). Brno 2015 (2. vydání, původní vydání Čáslav 1911); SCHMORANZ, Josef: *Hrad Žleby*. Praha 1921; ŠIMEK, Tomáš a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (dále jen *Hrady, zámky*). VI. *Východní Čechy*. Praha 1989, s. 576–580; POSPÍŠILOVÁ, Marie: *Žleby. Zámek a okolí*. Praha 1987; DURDÍK, Tomáš: *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů* (dále jen *Ilustrovaná encyklopedie*). Praha 1999, s. 646–647.

⁶⁰ SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky*, 12, s. 79; KRATOCHVÍL, J.: *Paměti z dějin*, s. 11–12. K tomu také ŠIMEK, T. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 576; ŠANDERA, Martin: *Zikmundovi věrní. Opočenská strana v husitské revoluci*. České Budějovice 2005, s. 49, 114–115.

nů, kteří jmenovali za hejtmana města Haška z Valdštejna (snad ještě v roce 1421). Hašek jako městský hejtman ovládal Kolín až do roku 1427, kdy ho obsadili sirotci.⁶¹

Během první poloviny třicátých let 15. století přesunul Hašek své hlavní zájmy z Moravy opět do Čech. Vyjednával v Čechách za Zikmundovu stranu jeho přijetí a uznání za krále a během Zikmundovy přímé vlády v zemi v letech 1436–1437 patřil do okruhu královských radů, v roce 1437 se stal zemským hejtmánem v Kladsku.⁶²

V roce 1436 daroval císař Zikmund tvrz a ves **Zlatou** (východně od Prahy, mezi Říčany a Úvaly), která na něho spadla odúmrtí, Haškovi z Valdštejna.⁶³ Jak dlouho zůstal Hašek z Valdštejna v držení této lokality, nedovedeme pro nedostatek pramenů určit.

Největší majetkový zisk Haška z Valdštejna teprve čekal. Jeho příbuzná Machna z Veselí a z Vartenberka mu v roce 1438 odkázala panství **Veliš** (s městem Jičínem) a několik dalších majetků ve východních Čechách.⁶⁴ Pojďme si celou záležitost postupně rozplést.

Velišské panství patřilo známému Čěnkovi z Veselí a z Vartenberka, po jehož smrti v roce 1425 připadlo jeho synovi Jindřichovi z Veselí a z Vartenberka. Z důvodu nepokojných časů se rozhodl Jindřich 5. května 1434 sepsat svou poslední vůli. V ní odkázal všechny své majetky v listině vyjmenované – hrady Veliš a Bradu a lokality Jičín, Veselí (dnes Vysoké Veselí), Bydžov a Hradištko (*hrad Veliš, Jitčín, Bradu, Veselé, Bydžov, Hradistko*) se vším příslušenstvím své příbuzné Machně z Veselí a z Vartenberka s tím, že s nimi může volně nakládat podle své libosti. Podmínkou ovšem bylo, že Machna uhradí veškeré dluhy nejen Jindřicha z Veselí a z Vartenberka, ale i jeho otce Čěnka z Veselí a z Vartenberka.⁶⁵ Jindřich z Veselí a z Vartenberka zemřel 26. října 1434 na následky zranění, které utrpěl v bitvě u Lipan (bo-

⁶¹ SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky*, 12, s. 117.

⁶² ELBEL, P.: „Scio, quod vos Moravi, s. 80.

⁶³ SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl XV. Kouřimsko, Vltavsko a J. Z. Boleslavsko*. Praha 1998, s. 228; HOLEC, František a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII. Praha a okolí*. Praha 1988, s. 177–178.

⁶⁴ K dějinám hradu Veliše z literatury SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého* (dále jen *Hrady, zámky*). Díl V. Podkrkonoší. Praha 1995, s. 251–257; ŠIMEK, T. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 517–519; DURDÍK, T.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 586–587.

⁶⁵ *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské* (dále jen AČ) XV. Ed. Josef Kalousek. Praha 1896, s. 185, č. 83. K tomu z literatury ŠIMŮNEK, Robert: *Dědictví po Čěnkovi z Vartenberka (K rožmbersko-vartenberským vztahům v 1. polovině 15. století)* (dále jen *Dědictví*). Mediaevalia historica Bohemica, 5, 1998, s. 109.

joval na straně vítězů). Po něm zdělila jeho majetky, jak bylo ustanoveno, Machna z Veselí a z Vartenberka.⁶⁶

Machna se těšila z rozsáhlých majetků jen několik málo let, neboť zemřela 7. ledna 1438. Den před svou smrtí, patrně přímo na smrtelné loži, 6. ledna 1438, učinila svou poslední vůli. Machna v ní uvádí, že dostala povolení od císaře Zikmunda (21. března 1437) odkázat majetek, komu bude chtít. Rozhodla se dát hrad Veliš s příslušenstvím a tvrz Hradištko se vším zbožím Haškovi z Valdštejna. Zavázala ovšem Haška podmínkou, že uhradí její dluhy a dluhy jejího bratra Čenka z Vartenberka a synovce Jindřicha z Veselí a z Vartenberka.⁶⁷ Vzhledem k skvělým kontaktům a renomé nebyl pro Haška problém, aby mu darování majetků Machnou z Veselí a z Vartenberka potvrdil nový český král Albrecht Rakouský. Panovník v dokumentu vydaném v Olomouci 16. března 1439 uvádí, že bere v potaz Haškovy zásluhy o jeho osobu („A my zpomanuvše na jeho dávná a mnohá zaslúženie i také na ustavičnosť viery jeho...“). Proto se král rozhodl vyhovět Haškově prosbě a potvrdil jemu a jeho bratrovi Benešovi z Valdštejna vlastnictví velišského panství (o Hradištku není v listině zmínka).⁶⁸ Opět se nám tak opakuje skutečnost, že sice majetek dostal původně jen jeden z bratrů, ale fakticky ho získávají a ovládají oba.

Když přijde na panství nová vrchnost, měšťané po ní často chtějí potvrzení svých starých práv. Nejinak tomu bylo i v případě hospodářského centra velišského panství, města Jičína. Dne 19. května 1440 bratři Beneš a Hašek z Valdštejna (*My Beneš a Hašek bratřie z Valdšteina*) vydali na prosbu purkmistra a konšelů města Jičína a představitelů vesnic Starého Místa, Čejkovic, Vokšic, Holína a Ohavče potvrzení starého privilegia, které výše uvedení obdrželi od Petra a Čenka z Veselí a z Vartenberka v roce 1416 (jednalo se o vzácné privilegium, udělení králova práva).⁶⁹

Hašek z Valdštejna udělal z Veliše své hlavní sídlo a vládl v něm dlouhých 15 let (1438–1452). Po celou dobu ovládal velišské panství spolu s bratrem Benešem, jak si můžeme ukázat na listině Doroty z Bělušovic a z Vinar z 15.

⁶⁶ FRANCEK, Jindřich: *Úřad kostelníků v Jičíně a jejich kniha záduší z let 1431–1508*. Sborník archivních prací, 31, 1981, s. 76; ŮLOVEC, Jiří: *Příspěvek k dějinám a architektonické podobě hradu Brada* (dále jen *Příspěvek k dějinám*). Z Českého ráje a Podkrkonoší, 9, 1996, s. 13; SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky V*, s. 256.

⁶⁷ AČ XV., s. 190–191, č. 88; SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky V*, s. 257.

⁶⁸ AČ XV., s. 192–193, č. 90.

⁶⁹ Text privilegia Beneše a Haška z Valdštejna viz *Codex iuris municipalis regni Bohemiae. Sbírka pramenů práva městského Království českého. IV. 1. Privilegia nekrálovských měst českých z let 1232–1452*. Ed. Antonín Haas. Praha 1954, s. 383–385, č. 272. Text privilegia Petra a Čenka z Veselí a z Vartenberka tamtéž, s. 316–319, č. 210.

června 1451. Dorota poprosila „osobně urozených pánuow, pana Beneše a pana Haška bratří z Walšteina seděním na Weliši“, aby přivésili své pečeti na její listinu.⁷⁰ Jedná se o poslední zmínku o Benešovi z Valdštejna jako živém.

Hašek z Valdštejna nevlastnil velišké panství až do své smrti. Ve velmi pozdním věku a patrně již špatném zdravotním stavu panství prodal Jiřímu z Kunštátu, jak nás o tom informuje Haškem vydaná listina z 31. října 1452. Díky ní se dozvídáme některé podrobnosti, co se stalo s dědictvím Machny z Veselí a z Vartenberka. Hašek v dokumentu vyznal, že prodal svůj hrad Veliš se všemi právy, které měl od Machny z Veselí a z Vartenberka, Jiřímu z Kunštátu a z Poděbrad. Vydavatel v dokumentu uvádí, že z dědictví Machny z Veselí a z Vartenberka měl ještě další majetky, které ale prodal již dříve. **Hrad Bradu** Markvartovi z Labouně, **tvrz Veselí** Petrovi z Nemyčevsi a další přesněji nespecifikované (patrně drobné) majetky Mikulášovi z Pobivazek a Petrovi Šitkovi z Vrchlabí. Samotný prodej veliškého panství se musel uskutečnit dříve než koncem října 1452, protože v dokumentu je uvedeno, že Jiří z Kunštátu již za koupi panství hotově zaplatil a Hašek převod panství nechal zapsat do zemských desk. Hašek Jiřímu také předal všechny listiny na panství, které měl od Machny z Veselí a další dokumenty. Je zajímavé, že mezi svědky dokumentu nenacházíme Haškova bratra Beneše z Valdštejna (patrně byl v té době již po smrti, svědky na listině byli Jan Zajíc z Házmburka a z Kosti, Hynek z Valdštejna, Markvart z Labouně a z Brady a Petr z Nemyčevsi).⁷¹ Podle křížovnického rukopisu *Starých letopisů českých* odevzdal Hašek z Valdštejna velišké panství s městem Jičínem Jiřímu z Poděbrad 11. listopadu 1452.⁷² Datum 11. listopadu 1452 je také posledním, kdy se v pramenech Hašek z Valdštejna připomíná jako živý. Někdy brzy poté

⁷⁰ AČ II., s. 72–74, č. 21. Velišké panství se pokoušel získat během Haškovy vlády nad ním Oldřich z Rožmberka a to na základě zfalšované listiny (k tomu více ŠIMŮNEK, R.: *Dědictví*, s. 114–115).

⁷¹ AČ XV., s. 210–211, č. 102. K prodeji veliškého panství z literatury SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky V*, s. 257. K dějinám hradu Brada z literatury ŮLOVEC, J.: *Příspěvek k dějinám*, s. 7–23; SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky V*, s. 265–266; ŠIMEK, T. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 51–52; DURDÍK, T.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 77. K tvrzi ve Veselí MORÁVEK, Antonín: *Dějiny obce Nemyčevsi*. Praha 1931, s. 21–22; ŠPAČEK, Bohuslav: *Paměti města Vysoké Veselí*. Vysoké Veselí 1958, s. 11–12; ŠIMEK, T. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 543–544; SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky V*, s. 318–321.

⁷² *Staré letopisy české z rukopisu křížovnického*. Edd. František Šimek – Miloslav Kaňák. Praha 1959, s. 218.

zemřel (buď koncem roku 1452 nebo v roce 1453). Zůstali po něm synové, kteří ale nijak samostatně nevystupovali a neznáme je ani jménem.⁷³

Kdy prodal Hašek z Valdštejna hrad Bradu s příslušným panstvím? Pravděpodobně hned v roce 1438 či někdy velmi brzy poté. Neznáme tehdejší rozsah panství, ale v první polovině 16. století mělo panství zhruba 15 vesnic. Podobný rozsah, možná o něco menší, mělo panství za Haškových časů. Peníze Hašek potřeboval na sanování dluhů po svých příbuzných z Veselí a z Vartenberka.⁷⁴ Tvrz Veselí s příslušnými statky patrně Hašek prodal také velmi brzy po roce 1438.

Hašek v pohusitské době získal nárok i na další majetky. Dne 20. září 1439 udělil král Albrecht Rakouský Kašparu Šlikovi z Holíče a Haškovi z Valdštejna všechno své právo na majetek (města, hrady) po vdově po Zikmundovi z Děčína, Anežce ze Šternberka.⁷⁵ Dne 14. října 1439 listinou vydanou v Pešti král Albrecht Rakouský dal Kašparu Šlikovi z Holíče a Haškovi z Valdštejna hrad Rychmburk, který na něho spadl odúmrtí po smrti Flašky z Rychmburka, a hrad Hradištko, který také na krále spadl.⁷⁶

Jaký majetek dva spojenci Kašpar Šlik a Hašek z Valdštejna dostali po vdově po Zikmundovi z Děčína, není známo. V dochovaných dokumentech její majetek není nijak specifikován.

Hrad Rychmburk se nachází poblíž vesnice Rychmburk (dnes Předhradí) jihovýchodně od města Skutče. Po husitských válkách získal v roce 1436 rychmburské panství zpět Arnošt Flaška z Rychmburka, který brzy zemřel. Po něm převzal panství jeho bratr Jan Flaška, který ale v roce 1439 také jako bezdětný zemřel, proto majetek připadl jako odúmrtí králi. Rychmburské panství bylo veliké, kromě zhruba 60 vesnic do něho patřila i tři městečka – Skuteč, Hlinsko a Svratka. O jeho osudech po roce 1439 nám chybí jasnější prameny, víme pouze, že ho v roce 1443 držel (patrně jako zástavu) Jan Pardus z Horky a z Vratkova, kterému v roce 1454 panství prodal král Ladislav

⁷³ AČ II., s. 206, č. 465. V roce 1454 vypověděli Haškovi synové, jménem neuvedení, že jejich otec dostával plat z opatovického kláštera, který mu 18. června 1419 daroval král Václav IV., velmi nepravděpodobně. Platy z kláštera měl Hašek dostávat až do své smrti, z čehož nám plyne, že byl v roce 1454 po smrti, když za něho vystupovali jeho synové. Haškovu smrt do let 1452–1453 datuje i SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky V.*, s. 257.

⁷⁴ Podle J. Úlovce prodal Hašek z Valdštejna Bradu někdy brzy po roce 1437 (ÚLOVEC, J.: *Přispěvek k dějinám*, s. 15). K rozsahu panství tamtéž, s. 16–18.

⁷⁵ *Zbytky register*, s. 227, č. 14; AČ II., s. 206, č. 464; *Archiv český čili staré písemné památky české i moravské* (dále jen AČ) III. Ed. František Palacký. Praha 1844, s. 523, č. 403.

⁷⁶ *Zbytky register*, s. 227, č. 15; AČ II., s. 206, č. 462.

Pohrobek. A. Sedláček pochybuje o tom, že by se Kašpar Šlik a Hašek z Valdštejna vůbec ujali skutečné vlády na Rychmburku.⁷⁷

Hrad Hradištko (dnes Hradištko II, jihozápadně od Chlumce nad Cidlinou) získal Hašek z Valdštejna z dědictví po Machně z Veselí a navíc ho dostal potvrzené od krále Albrechta Rakouského. Majetek mu byl králem udělen společně s Kašparem Šlikem. Nevíme o tom, že by se oba panství ujali, je možné, že ho velmi brzy prodali. V roce 1454 měl panství v rukou patrně Hynek z Valdštejna (jeho vztah k Haškovi z Valdštejna není jasný).⁷⁸

3 Závěr

Hašek z Valdštejna během svého života prováděl rozsáhlé majetkové transakce. Ze sledování jeho majetkových změn plyne několik závěrů. Většinu majetků měl Hašek z Valdštejna v zástavním držení od českých panovníků a moravských markrabat (Ostroh, Víckov, Orlovice, Nový Hrad, Bludov). I když to často v zástavních dokumentech není uvedeno, majetky držel společně se svým bratrem Benešem. Z dokumentů opatrně vysvítá, že starost o majetek nechával Hašek na svém bratrovi Benešovi, protože on sám dělal „velkou“ politiku a na správu majetků neměl čas. Ovšem ani jeho bratr Beneš nebyl jen čistým hospodářem bez politických ambicí a rolí. V každém případě ovšem Benešův vklad do politiky byl menší než u Haška.

Za strategii, i majetkovou, můžeme považovat Haškův přesun z Čech na Moravu někdy před rokem 1410. I když samozřejmě nemůžeme vyloučit i určitý prvek náhody či nám neznámých okolností, lze se přece jen přiklánět k hypotéze, že se patrně jednalo o promyšlený krok (jasné důkazy pro to nemáme). V pozdějších letech střídal svůj zájem s větším zaměřením buď na Čechy nebo Moravu. I když měl Hašek od listopadu 1420 do konce roku

⁷⁷ K dějinám hradu Rychmburka BRYCHTA, Alois: *Bývalé panství Richenburské*. Památky archeologické a místopisné, 1, 1854, s. 162–175; SEDLÁČEK, August: *Místopisný slovník historický království českého*. Praha 1908, s. 220, 781; Týž: *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl I. Chrudimsko*. Praha 1993, s. 75–83; FROLÍK, Jan: *Záchranný výzkum na hradě Rychmburku (k. ú. Předhradí, okr. Chrudim) v roce 1994*. Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 20, 1994, s. 109–114; DUDÍK, T.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 488–490. Prodej hradu v roce 1454 – AČ III., s. 554, č. 617. Podle všeho Jan Pardus z Vratkova držel rychmburské panství daleko dříve, než dostal tento majetek od krále Ladislava Pohrobka v roce 1454, neboť již v roce 1443 Jan Pardus z Vratkova dal obyvatelům městečka Hlinska potvrzení o zakoupení jednoho pole. Situace s panstvím byla velmi komplikovaná tím, že Jan Flaška ještě před svou smrtí v roce 1439 panství zastavil čtyřem šlechticům pro dluh 10 000 kop groši.

⁷⁸ K dějinám hradu Hradištko SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky* V., s. 293–294; ŠIMEK, T. a kol.: *Hrady, zámky*, s. 141; DUDÍK, T.: *Ilustrovaná encyklopedie*, s. 197.

1424 svůj hlavní interest v Čechách, majetky na Moravě si podržel. Patrně v roce 1424 přišel na Moravě o zástavní panství Ostroh, nejpozději od roku 1425 ovšem ovládal jiné zástavní panství Orlovice. Spolu s bratrem Benešem spravovali také snad již od roku 1423 panství Nový Hrad a Bludov. Krátce před rokem 1437 bylo v jejich rukou alodní panství Kolštejn.

Další doloženou strategií Haška z Valdštejna byl jeho přesun v roce 1425 z Čech na Moravu a jeho přestup (či návrat) do služeb krále Zikmunda a markraběte Albrechta. Po roce 1437 pak spatřujeme jeho postupné odcházení z Moravy a soustředění se na získání a udržení majetkové domény ve východních Čechách (alodní panství Veliš). Dalších jemu panovníkem zapsaných majetků se patrně rychle zbavoval.

Záhadou zůstává, proč před smrtí prodal své hlavní panství Veliš Jiřímu z Poděbrad. Z toho plyne otázka, na kterém majetku trávil své poslední dny. Kdyby neměl žádné potomky, mohl prodejem panství sledovat zabránění propadnutí majetku panovníkovi, ale Hašek měl prokazatelně syny, kteří ho přežili.

Nelze na základě Haškových majetků jednoznačně stanovit, že by se během života primárně řídil hromaděním majetku. I když lze připustit, že i tato záležitost byla v jeho rozhodování podstatná.

RESUMÉ

MAJETKOVÉ STRATEGIE ŠLECHTY V POZDNÍM STŘEDOVĚKU NA MODELOVÉM PŘÍKLADU HAŠKA Z VALDŠTEJNA

Autor se v textu pokusil analyzovat majetkové strategie významného šlechtice první poloviny 15. století Haška z Valdštejna. V studii se podařilo dokázat, že se Hašek zaměřoval na získávání zástav panovnického majetku (Ostroh, Víckov, Orlovice, Nový Hrad, Bludov). I když je v dokumentech často jako držitel majetku uváděn Hašek z Valdštejna, ve skutečnosti spravoval Hašek své majetky vždy spolu se svým bratrem Benešem. A to i v případě alodního panství Veliš, které podle pramenných záznamů získal Hašek z Valdštejna, ale jako velišská vrchnost v následujícím období zde vystupoval Hašek z Valdštejna společně se svým bratrem Benešem. Hašek učinil někdy před rokem 1410 strategické rozhodnutí, kdy přesunul svou aktivitu z Čech na Moravu. Hlavní pole působnosti během života několikrát prostrádal mezi

Moravou a Čechami, ovšem zdá se, že po roce 1437 Moravu opouštěl, nejen ohledně držby majetků, ale i kvůli politickému působení.

Klíčová slova: šlechta, majetek, Hašek z Valdštejna, Beneš z Valdštejna, strategie, 15. století

SUMMARY

PROPERTY STRATEGIES OF THE NOBILITY IN THE LATE MIDDLE AGES MODELLED ON HAŠEK OF VALDŠTEJN

The text analyses the property strategies of an important nobleman of the first half of the fifteenth century, Hašek of Valdštejn. The study demonstrates that Hašek was focused on acquiring royal property lien (Ostroh, Víckov, Orlovice, Nový Hrad, Bludov). Although Hašek of Valdštejn is often mentioned in the documents as the owner of the property, Hašek managed all his property along with his brother Beneš. This includes the allod estate of Veliš, which, as written records maintain, had been acquired by Hašek of Valdštejn, but was actually governed by Hašek of Valdštejn and his brother Beneš. Hašek made a strategic decision before 1410 and moved all his operations from Bohemia to Moravia. He switched the base for his principal activities between Moravia and Bohemia several times during his life. After 1437 he seemed to leave Moravia not only due to property ownership, but also because of politics.

Keywords: Nobility, Property, Hašek of Valdštejn, Beneš of Valdštejn, Strategy, Fifteenth century

prof. PhDr. David Papajík, Ph.D.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
Česká republika
e-mail: david.papajik@upol.cz